

У спеціалізовану вчену раду ДФ 35.051.175
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора економічних наук, професора,
професора кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу
Західноукраїнського національного університету**

СПАСІВ НАТАЛІЇ ЯРОСЛАВІВНИ

**на дисертаційну роботу РУЩИШИН МАРІЇ ОЛЕГІВНИ на тему:
«ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ»,**

**подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»**

за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

Вітчизняні реалії функціонування ринкової економіки характеризуються циклічністю кризових явищ та потребують докорінного реформування усталеної системи фінансування інноваційного розвитку підприємств, в основі якого симбіоз перманентних заходів, спрямованих на подолання наслідків глобальних політико-економічних викликів і загроз, та визначення новітніх векторів формування фінансових ресурсів для здійснення інновацій, що сприятиме нарощуванню конкурентних переваг підприємницьких структур, зміцненню їх фінансової стійкості та рентабельності. Ці заходи за диверсифікації джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств детерминуватимуть якісні трансформації у їх фінансово-господарській діяльності, що дасть змогу розвинути промислове виробництво інноваційної продукції на регіональному рівні, налагодити його масштаби як у довоєнний період, сформувавши стійку до глобальних викликів і криз національну економічну систему.

В умовах сьогодення роль та значення наукових розробок у сфері фінансування інноваційного розвитку підприємств в Україні зростає, як ніколи,

адже інновації стають драйвером усіх трансформацій. Незважаючи на значний науковий доробок у цій царині, доміантною проблемою, яку необхідно вирішувати негайно є пошук ефективних джерел фінансових ресурсів задля забезпечення розвитку інноваційної діяльності підприємств промисловості, оскільки саме вони здійснюють формування лівової частки реального ВВП держави. Тому обрана тема дослідження є актуальною, а її постулати характеризуються новітніми підходами та креативними ідеями щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств в сучасних умовах.

Тема дисертації та її результати в повному обсязі тісно пов'язані із планами наукових досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка, а саме – в межах науково-дослідних тем: “Формування фінансового потенціалу національної економіки” (номер державної реєстрації 0116U001667), де автором обґрунтовано теоретико-методологічні і розроблено науково-методичні засади формування й ефективного використання фінансового потенціалу вітчизняних підприємств в контексті забезпечення їх інноваційного розвитку; ”Фінансова політика модернізації економіки України” (номер державної реєстрації 0120U101808)“, де автором викристалізовано практичні рекомендації щодо використання фінансових інструментів активізації інноваційної діяльності в економіці України та забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНOSTІ ТА ДОСТОВІРНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Ознайомлення з дисертацією Рушишин М. О. на тему «Фінансові ресурси у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств» дає змогу констатувати, що розкриті положення, висновки й рекомендації належним чином розроблені, сформульовані й обґрунтовані. В роботі здобувачки здійснено критичний теоретичний аналіз сучасних наукових праць, наукові результати підкріплено емпіричними розрахунками, що дозволило виконати усі поставлені завдання. За структурою робота відзначається чіткою логічною послідовністю в обґрунтуванні проблематики, яку висвітлює здобувачка. У роботі використано значну кількість наукових методів пізнання, що дало

можливість розкрити теоретичну складову, на високому науковому рівні репрезентувати практичні результати дослідження та забезпечити їхню апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, що дозволяє стверджувати про високий ступінь достовірності та обґрунтованості результатів дисертаційної роботи Рушишин М. О.

Отримані результати здобувачки у повній мірі розкривають наукову новизну та спрямовані на удосконалення існуючих і розроблення нових положень щодо вирішення завдання дослідження теоретико-методичних і прикладних засад управління фінансовими ресурсами у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дисертаційна робота складається з анотації (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 270 сторінок. Дисертація містить 35 таблиць, 21 рисунок. Список використаних джерел складається із 257 позицій, які розташовані на 28 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 220 сторінок.

У першому розділі «Теоретичні основи формування фінансових ресурсів підприємств інноваційного розвитку» (с. 33-90) здобувачкою висвітлено концептуальні підходи до визначення сутності фінансових ресурсів, що дало змогу з'ясувати економічну природу, значення та виокремити види фінансових ресурсів підприємств, обґрунтовано методологічні засади їхнього дослідження у контексті забезпечення інноваційного розвитку підприємств, узагальнено теоретико-методичні підходи щодо визначення джерел формування фінансових ресурсів вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання.

У другому розділі «Оцінка системи забезпечення фінансовими ресурсами інноваційного розвитку вітчизняних підприємств в умовах трансформаційних змін» (с. 91-152) проведено аналітичне оцінювання інноваційної активності підприємств за сучасних тенденції у її фінансуванні, виокремлено чинники впливу на формування фінансових ресурсів підприємств в умовах перманентних кризових явищ, оцінено ефективність їхнього використання задля забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

У третьому розділі «Стратегічні напрями формування фінансових ресурсів у

забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств» (с. 153-214) здійснено прогнозування обсягів фінансових ресурсів з використанням інструментарію економіко-математичного моделювання для забезпечення інноваційного розвитку підприємств, обґрунтовано напрями оптимізації структури джерел фінансових ресурсів вітчизняних підприємств у контексті інноваційного розвитку, розроблено орієнтири стратегічного управління формуванням фінансових ресурсів інноваційного розвитку вітчизняних підприємств в умовах нестабільності.

У розділах й підрозділах роботи матеріал викладено послідовно та логічно, чітко розкрито поставлене теоретико-практичне завдання через дослідження теоретичних основ й розроблення науково-методичних підходів. Відтак, можна стверджувати що дисертація є завершеною й цілісною роботою із чітким науково-дослідницьким акцентом.

НАУКОВА НОВИЗНА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

У результатах дослідження Руцишин М. О. містяться елементи, які характеризуються науковою новизною, а саме можна виділити наступні елементи наукової новизни, що викликають значний науковий інтерес:

– удосконалено теоретико-методичні положення щодо управління фінансовими ресурсами у забезпеченні розвитку підприємств. У даному контексті визначено завдання фінансового менеджменту та очікувані результати їхнього досягнення за напрямками (цільовими орієнтирами формування й використання фінансових ресурсів): а) обслуговування діяльності, б) зростання бізнесу, в) реалізація економічного потенціалу, г) гарантування фінансової стабільності і безпеки, д) зміцнення конкурентоспроможності і вихід на траєкторію сталого розвитку (рис. 1.2 (с. 47) п.п. 1.1 дослідження);

– набули подальшого розвитку теоретико-методичні засади дослідження фінансових ресурсів у забезпеченні інноваційного розвитку підприємств шляхом розроблення управлінської матриці узгодження аспектів інноваційної діяльності та фінансових ресурсів на її реалізацію (с. 63 дисертації, рис. 1.3);

– удосконалено рекомендації щодо обґрунтування оптимальних джерел формування фінансових ресурсів інноваційного розвитку вітчизняних підприємств через визначення групи традиційних і групи специфічних джерел фінансування проєктів інноваційного розвитку (п.п. 1.3 рукопису с. 71-87);

– набули подальшого розвитку чинники формування фінансового забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств через призму ідентифікації та аналізу їх за групами: (1) зовнішні, (2) внутрішні; для чинників кожної групи визначено умови їхнього формування, а також виокремлено проблеми, характерні для інноваційної діяльності підприємств в сучасних умовах (п.п. 2.2 дослідження, рис. 2.2 на с. 132 дисертації). Такий науково-обґрунтований підхід дозволяє ідентифікувати виокремлені чинники, а також нівелювати за необхідності їхню дію в контексті фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств;

– запропоновано науково-методичний інструментарій подальшого вдосконалення методики аналізу ефективності використання фінансових ресурсів у забезпеченні інноваційного розвитку промислових підприємств, а саме розроблено й апробовано авторський підхід щодо співставлення параметрів досягнутого ефекту та вкладених фінансових ресурсів у інноваційний проєкт (п.п. 2.3 дисертації, рис. 2.3 і 2.4 (с. 134, 136 відповідно));

– розроблено теоретико-методичний підхід до моделювання залежностей між фінансуванням інноваційної діяльності та інноваційним розвитком вітчизняних підприємств, що дало змогу спрогнозувати сценарії інноваційного розвитку промислових підприємств в сучасних умовах перманентного дефіциту фінансових ресурсів (п.п. 3.1 на с. 154-170 дослідження);

– удосконалено науково-методичні підходи до обґрунтування способів залучення й оптимізації джерел фінансових ресурсів вітчизняних підприємств на потреби їхнього інноваційного розвитку за використання розробленої в дослідженні економіко-математичної моделі (рис. 3.5 (с. 178) та рис. 3.6 (с. 180) дисертації), що забезпечить ефективне управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку та дасть можливість диверсифікувати джерела формування фінансових ресурсів підприємств;

– отримали подальший розвиток напрацювання теоретико-методичного характеру щодо використання інструментарію стратегічного менеджменту в сфері інвестиційно-інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, зокрема окремої уваги заслуговують положення щодо концепту інноваційної стратегії розвитку підприємства за сучасних глобалізаційних викликів (п.п. 3.3 дослідження на с. 192-208).

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Практичне значення результатів дослідження Руцишин М. О. полягає в тому, що здобувачкою представлено і емпірично доведено конкретні пропозиції й рекомендації щодо ефективного управління фінансовими ресурсами задля забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств. Науково-прикладні розробки і рекомендації використано в діяльності АТ “Галичфарм” (довідка № 01-2475 від 15.01.2024 р.), ТзОВ “Інженерно-будівельна компанія Промбуд” (довідка № 857 від 21.12.2023 р.), ТОВ “Науковий парк Львівського університету ”Інновації та підприємництво” (довідка № 05/2024-А від 01.02.2024 р.).

Результати дослідження впроваджені в навчальному процесі у Львівському національному університеті імені Івана Франка за курсами таких освітніх компонент: “Фінансування інноваційної діяльності підприємства”, “Методи наукових досліджень у фінансах, банківській справі та страхуванні”, “Фінанси та інновації у цифровій економіці”, “Фінанси підприємств”, “Фінансовий аналіз” (довідка № 2921-Н від 17.11.2023 р.).

ПОВНОТА ВІДОБРАЖЕННЯ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЯХ

За темою дисертації опубліковано 33 наукових праць обсягом 13,15 д.а. (8,69 д.а. належить особисто автору), а саме: 7 наукових статей у фахових виданнях України, в тому числі 1 – у виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus, 2 наукових статті у періодичному науковому виданні інших держав, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Scopus (квартиль Q3), 2 підрозділи в колективній монографії та 23 тези доповідей на науково-практичних конференціях.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу та відзначаючи високий науковий доробок здобувачки, важливо звернути увагу на окремі недоліки та дискусійні положення, викладені в дисертації, зокрема:

1. У проведеному дослідженні в п.п. 1.1 авторка в повній мірі розкриває теоретико-методичні засади формування фінансових ресурсів та висвітлює їхню роль у забезпеченні інноваційного розвитку підприємств. Однак, з огляду на існуючі загрози та сучасні виклики й їхні фінансово-економічні наслідки,

доцільно було б розкрити вплив фінансових ризиків на фінансування інноваційної діяльності, що значно б покращило теоретичну значимість роботи.

2. Здобувачем у п.п. 1.2 на рис. 1.3 (с. 63 дисертації) подано розроблену концептуальну матрицю узгодження аспектів інноваційної діяльності та фінансових ресурсів для їхньої реалізації, яку можна вважати новітнім науково-методичним підходом до управління фінансуванням інноваційного розвитку підприємств. Проте, апробацію даного підходу за використання емпірики авторкою здійснено частково, що вплинуло на розробку практичних пропозицій стосовно оптимізації джерел та обсягів фінансових ресурсів вітчизняних підприємств як складової забезпечення їх інноваційного розвитку (п.п. 3.2 дослідження).

3. Досліджуючи сучасний стан інноваційної активності та тенденції фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, авторкою виокремлено низку чинників і проведено діагностику їхнього впливу на формування фінансових ресурсів підприємств (п.п. 2.1 та 2.2 дослідження). Водночас, вплив такого чинника як повномасштабна війна росії не висвітлено й не проведено оцінювання його наслідків на фінансування інноваційної діяльності підприємств. Вважаємо, що від дослідження даного аспекту дисертаційна робота набула ще більшої актуальності.

4. У п.п. 2.3 дослідження проаналізовано ефективність використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств у забезпеченні їх інноваційного розвитку за застосування макроекономічного підходу, що не дає можливості прослідкувати фінансові результати в контексті здійснення саме інноваційної діяльності. Тому, доцільно було б визначати ефективність інноваційної діяльності виключно в межах реалізації певного інноваційного проєкту, вимірюючи емпірично фінансові результати за кожним із них.

5. Як відомо, одним з критеріїв інноваційного розвитку є патентна активність та стан ринку інтелектуальної власності, про ефективний розвиток якого доводиться констатувати виключно в світлі виведення об'єктів інтелектуальної власності за кордон. Тому авторці доцільно було б більше уваги приділити у дослідженні проблемам захисту інтелектуальної власності як драйверу інноваційної діяльності, а не лише навести окремі статистичні дані щодо наявності об'єктів інтелектуальної власності в економіці України.

6. У п.п. 3.2 на рис. 3.5 на с. 178 наведено «Модель формування фінансових ресурсів для забезпечення інноваційного розвитку промислових

підприємств», згідно якої джерела формування фінансових ресурсів вітчизняних підприємств орієнтовані на реалізацію таких видів інновацій, як процесні, продуктові, маркетингові, організаційні. Відтак, не зрозуміло чому не враховуються інші види інновацій, як, наприклад, технічні, виробничі, соціальні, екологічні і т. д.

Проте в загальному зазначені вище зауваження не применшують наукової та практичної значущості результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ВІДПОВІДНІСТЬ РОБОТИ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ ДО ДИСЕРТАЦІЙ, ЩО ПОДАЮТЬСЯ НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Дисертація Руцишин М. О. є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана авторкою самостійно на високому науково-теоретичному і практичному рівні. Дисертація написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил до дисертацій, що подаються на здобуття ступеня доктора філософії.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

Дисертаційна робота Руцишин Марії Олегівни на тему «Фінансові ресурси в забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств» є самостійною завершеною науковою роботою на правах рукопису, цілісним дослідженням, яке виконане за актуальною темою з використанням відповідних методів дослідження. Зміст дисертації містить науково-обґрунтовані результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувачки та достатньо повно представлені у наукових працях. Результати дослідження вирішують поставлене завдання із дотриманням норм порядності й академічної доброчесності.

Дисертація Руцишин М. О. за своїм змістом відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами від 03.04.2019 р. № 283 та від 19.05.2023 р. № 502); Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р.

№ 40 (із змінами від 31.05.2019 р. № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а її авторка – Руцишин Марія Олегівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент :

**Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових технологій та
банківського бізнесу Західноукраїнського
національного університету**

Наталія СПАСІВ